

A Study of Family Factors Underpinning Tendency Toward Social Deviance: A Review of Secondary Data from 2001 to 2025

Taha Ashayeri¹

Associate Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

Solmaz Avarideh

Assistant Professor, Department of Social Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran

Received: 21 June 2025 Revised: 7 December 2025 Accepted: 13 December 2025

Abstract

Family, as the first and most crucial institution of socialization, can act both as a factor and a barrier to social deviance. The main goal of this study is to identify family factors underpinning the tendency to social deviance through a systematic review of secondary data from 2001 to 2025. Using the quantitative meta-analysis method, we extracted 59 valid Persian studies from the scientific databases of Jihad Daneshgahi, Normagz, Magiran, and the Iranian Journals Database, which were then analyzed by CMA2 software and the Fisher and Cohen test. The findings suggest that several social factors (family trust, social acceptance and support, disintegrated family, family cohesion and social control), psychological (self-esteem, identity crisis, social isolation and family emotional crisis), cultural (religious affiliation, cultural capital, chaotic parenting style and generation gap), economic (family economic capital, relative-financial deprivation and family economic participation) and contextual factors (family dimension, age, social class and education) have a bearing on inclination towards social deviance. According to the findings, designing and implementing national awareness campaigns to promote assertive and loving parenting style, teaching communication skills and conflict resolution to couples and parents, strengthening social capital in the neighborhoods through creation and support of local institutions, NGOs and

1. Corresponding Author. Email: t.ashayeri@uma.ac.ir



©2024 The author(s). This is an open access article under the CC BY license:

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

How to cite this article: Ashayeri, T. and Avarideh, S. (2025). A Study of Family Factors Underpinning Tendency Toward Social Deviance: A Review of Secondary Data from 2001 to 2025. Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences, 22(3), 133-164. Doi: 10.22067/social.2025.92242.1613

neighborhood-centered programs, establishing an integrated screening and timely intervention system in schools and social health centers of neighborhood for early identification of at-risk adolescents (focusing on indicators such as broken families, emotional crisis, and relative deprivation) and referring them to counseling, psychotherapy, and social support services are among the key mechanisms for preventing deviance in Iranian society. Ultimately, this study exhibits that tackling social deviance requires moving beyond a shortsighted view and adopting a comprehensive, multidimensional, and integrated model that simultaneously focuses on strengthening protective factors (family institutional cohesion, social control, collective capital, preservation of cultural traditions and norms, promotion of self-esteem, identity formation, and education) and weakening risk factors (persistent unemployment, relative deprivation, chaotic parenting style, diminished social alienation, and value-generation gap) within the family institution.

Keywords: Meta-Analysis, Social Capital, Social Control, Identity Crisis, Relative Deprivation.



مطالعه عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به کجروی اجتماعی: مروری بر داده‌های ثانویه ۱۳۸۰

الی ۱۴۰۴

طاها عشایری (دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران، نویسنده

مسئول)

t.ashayeri@uma.ac.ir

سولماز آوریده (استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران)

avarideh92@pnu.ac.ir

چکیده

خانواده به‌عنوان نخستین و مهم‌ترین نهاد جامعه‌پذیری عامل و مانع کجروی اجتماعی است. هدف اصلی تحقیق شناسایی عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به کجروی اجتماعی با مرور سیستماتیک داده‌های ثانویه بازه زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۴ است. روش پژوهش، فراتحلیل کمی است که با استخراج ۵۹ مطالعه معتبر فارسی‌زبان از پایگاه‌های علمی جهاد دانشگاهی، نورمگز، مگیران و بانک اطلاعات نشریات کشور و با به‌کارگیری نرم‌افزار آن‌CMA2 و آزمون فیشر و کوهن، داده‌ها را تحلیل نموده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که چندین عامل اجتماعی (اعتماد خانوادگی، پذیرش و حمایت اجتماعی، خانواده‌آزم‌گسیخته، انسجام خانوادگی و کنترل اجتماعی)؛ روانی (عزت‌نفس، بحران هویت، انزوای اجتماعی و بحران عاطفی خانواده)؛ فرهنگی (تعلق مذهبی، سرمایه فرهنگی، سبک تربیتی آشفته و شکاف نسلی)؛ اقتصادی (سرمایه اقتصادی خانواده، محرومیت نسبی-مالی و مشارکت اقتصادی خانواده) و عامل زمینه‌ای (بعد خانوار، سن، طبقه اجتماعی و تحصیلات) در گرایش به کجروی اجتماعی مؤثر بوده‌اند. براساس یافته‌ها؛ طراحی و اجرای کمپین‌های ملی آگاه‌سازی برای ترویج سبک فرزندپروری قاطع و همراه با محبت و آموزش مهارت‌های ارتباطی و حل تعارض در زوجها و والدین؛ تقویت سرمایه اجتماعی در سطح محلات از طریق ایجاد و حمایت از نهادهای محلی، تشکل‌های غیردولتی و برنامه‌های محله‌محور؛ ایجاد سامانه یکپارچه غربالگری و

نشریه علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، سال بیست و دوم، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۴، شماره پیاپی ۵۳، صص ۱۶۴-۱۳۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۰۱ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۹/۱۷ تاریخ تصویب: ۱۴۰۴/۰۹/۲۳

مداخله بهنگام در مدارس و پایگاه‌های سلامت اجتماعی محلات برای شناسایی زودهنگام نوجوانان در معرض خطر (با تمرکز بر شاخص‌هایی مانند خانواده‌ از هم گسیخته، بحران عاطفی و محرومیت نسبی) و ارجاع آنان به خدمات مشاوره‌ای، روان‌درمانی و حمایت‌های اجتماعی از سازوکارهای پیشگیرانه کج‌روی در جامعه ایرانی است. در نهایت این پژوهش نشان می‌دهد که مقابله با کج‌روی اجتماعی مستلزم عبور از نگاه تک‌ساحتی و اتخاذ یک الگوی جامع، چندبعدی و یکپارچه است که هم‌زمان بر تقویت عوامل محافظتی (انسجام نهاد خانواده، کنترل اجتماعی، سرمایه جمعی، حفظ سنت و هنجارهای فرهنگی، ارتقای عزت‌نفس، هویت‌یابی و تحصیلات) و تضعیف عوامل خطر (بیکاری پایدار، محرومیت نسبی، سبک تربیتی آشفته، کاهش بینگانی اجتماعی-فاصله ارزشی-نسلی) در درون نهاد خانواده متمرکز باشد.

واژگان کلیدی: فراتحلیل، سرمایه اجتماعی، کنترل اجتماعی، بحران هویت، محرومیت نسبی.

۱. مقدمه

انحراف اجتماعی از تخطی و ناهم‌نوازی از هنجارهای پذیرفته‌شده توسط اکثریت جامعه ایجاد می‌شود. قدمت کج‌روی و تخطی از هنجارها به درازای تاریخ بشری است (احمدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۶) و در مورد کسانی به‌کاربرده می‌شود که مرتکب اعمالی برخلاف موازین، مقررات، قوانین و معیارهای ارزش فرهنگی می‌شوند (حسنوند و حسنوند، ۱۳۹۰: ۲۵). خانواده از عمومی‌ترین سازمان‌های اجتماعی است که براساس ازدواج بین یک مرد و یک زن شکل می‌گیرد و در آن مناسبات خونی یا اسنادیافته (پذیرش فرزند) به چشم می‌خورد (باقری و هدایتی‌دلر، ۱۳۹۳).

نظام خانواده، ترکیب‌یافته از اعضای است که فردا راهی اجتماع شده و در صورت جامعه‌پذیری مناسب، می‌تواند آینده جامعه را شکوفا نماید. فرایند جامعه‌پذیری به‌وسیله نهاد خانواده شامل کودکی، نوجوانی، بزرگسالی و سالخوردگی است (غفاری و مرادی، ۱۳۹۵: ۱۷) و این سبک تربیتی، از بزهکاری، رفتار پرخطر انسانی و ظهور آسیب‌های اجتماعی ممانعت نموده و در صورت عدم تأمین نیازهای اجتماعی از سوی نهاد خانواده، احتمال بزهکاری نیز افزایش می‌یابد (زحمت‌زاده خوری،

۱۳۹۸: ۱۰). در فرایند جامعه‌پذیری، وظایف اجتماعی خانواده در سه شکل ۱. وظایف پایه (برآورده ساختن نیازهای اولیه خوراک و پوشاک)؛ ۲. وظایف تحولی (وظایفی که باید برای تضمین رشد سالم اعضا در کنار نیازهای اولیه زندگی) و ۳. وظایف بحرانی (به توانایی‌های خانواده‌ها در مقابله با حوادث و رخدادها مربوط می‌شود) قرار می‌گیرد (احمدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۴). حلقه اصلی خانواده در ارتباط با بزهکاری، به مفهوم سرمایه اجتماعی برمی‌گردد. با بحران در کارکرد اجتماعی خانواده، سرمایه اجتماعی دچار بحران شده و فرد را به سمت بزهکاری سوق می‌دهد (اشنایدر، ۱۳۸۴: ۵۴). ناتوانی در دسترسی به اهداف اجتماعی و سرخوردگی ناشی از محرومیت‌ها و نابرابری اجتماعی باعث شدت یافتن بزهکاری خانواده‌ها می‌گردد (حسنوند و حسنوند، ۱۳۹۰: ۲۸). در نظریه برچسب‌زنی؛ عمل مجرمانه در خانواده از محیط اجتماعی و از کنش متقابل بر همدیگر تأثیر می‌پذیرد (علیوردینا و ستاره، ۱۳۹۲: ۹۳۳). مسائلی مانند جهان‌وطنی، سکولار شدن باورهای دینی؛ دگرگونی مناسبات ارتباطی در خانواده، افزایش فردگرایی در گرایش به بزهکاری خانوادگی مؤثر بوده است (کریم‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰: ۵۶۷). خانواده در جامعه ایرانی از بادوام‌ترین نهادهای اجتماعی بوده و نظام ارزشی حاکم بر آن در اثر نوسازی؛ دچار تغییراتی شده است (رفیع‌نژاد و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۲۱). ایران از کشورهای در حال توسعه‌ای محسوب می‌شود که جمعیت جوان و نوجوان زیادی دارد و در صورت تربیت مناسب و سالم‌سازی محیط، می‌تواند به توسعه و پیشرفت اجتماعی کمک شایانی نماید (غفاری و مرادی، ۱۳۹۵: ۱۱۸). نقض مکرر هنجارهای اخلاقی و موجی از ناهنجاری و بزهکاری، در ایران وجود دارد و این مسئله به کژکارکردی نهاد خانواده در ارتباط با اجتماع مدنی برمی‌گردد (ترکارانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳۴). ویژگی‌های مختلف خانواده نیز بر احتمال بزهکاری تأثیر می‌گذارند. عوامل خطر در این دسته شامل تک‌والدی، مشکلات سلامت روانی والدین و ناپایداری مالی است که همگی می‌توانند محیطی غیرقابل پیش‌بینی برای کجروی اجتماعی ایجاد کنند. مشکلات خانوادگی، خشونت درون خانگی، سابقه اعتیاد و کاهش سرمایه اجتماعی میان اعضای

خانواده و سطح تحصیلات پایین در کنار افزایش محرومیت نسبی شرایط مرتبط با بزهکاری را افزایش می‌دهد. براین اساس هدف و پرسش اصلی تحقیق حاضر عبارت است از:

هدف اصلی پژوهش

مطالعه عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به کجروی اجتماعی با مروری بر داده‌های ثانویه در فاصله زمانی ۱۳۸۰ الی ۱۴۰۴؛

پرسش اصلی پژوهش

مهم‌ترین عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به کجروی اجتماعی با مروری بر داده‌های ثانویه در فاصله زمانی ۱۳۸۰ الی ۱۴۰۴ کدام‌اند؟

۲. مبانی نظری پژوهش

۱. پیشینه تجربی پژوهش

مک‌لافلین^۱ (۲۰۲۵)، در تحقیقی با عنوان «تأثیر ساختار و فقر خانواده بر بزهکاری جوانان در فاصله ۱۹۹۰ الی ۲۰۲۵» با استفاده از نظریه فشار مرتن نشان داد شرایط نامنظم زندگی؛ محرومیت‌های اجتماعی و بی‌سازمانی خانوادگی منجر به رفتارهای ضداجتماعی شده است. همچنین به تغییرات ساختار خانواده؛ فقر خانوادگی بر جرائم نوجوانان (شامل جرائم خشونت‌آمیز، جرائم علیه مالکیت و سوء مصرف مواد) اثرگذار بوده است. با افزایش نرخ خانوارهای تک‌سرپرست و فقر، طلاق تضادهای خانوادگی، این سه نوع جرم نوجوانان نیز افزایش داشته است. ساشین^۲ (۲۰۲۴)، در تحقیقی با عنوان «ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، خانوادگی و اجتماعی-اقتصادی نوجوانان بزهکار ۹ تا ۱۸ ساله ساکن در خانه‌های نظارتی منتخب در منطقه پایتختی ملی (NCR) دهلی» در بین ۴۴۳ نفر نشان می‌دهد که جنسیت، پیشینه خانوادگی، سطح تحصیلات و سابقه؛ خانواده‌های هسته‌ای؛ سطح

1. McLaughlin

2. Sachin

تحصیلات والدین؛ ناپایداری خانوادگی، نظارت کم والدین، شرایط نامناسب اجتماعی-اقتصادی و مهاجرت با افزایش رفتارهای بزهکارانه مرتبط بودند. راثینابلان و نارایان^۱ (۲۰۱۷) در تحقیقی با عنوان «تأثیر عوامل خانوادگی بر کجروی جوانان» نشان می‌دهد که بزهکاری نوجوانان دارای ماهیت چندعاملی بوده و سن پدر بالای ۵۰ سال، سیگار کشیدن پدر، مصرف الکل، سوء مصرف مواد و دخالت پدر در جرم، سطح تحصیلات و اشتغال مادر، تک‌فرزندی، طلاق یا جدایی والدین و زیست با یک والد (خانوار تک‌سرپرست) به‌عنوان عوامل خانوادگی معنادار در کجروی اجتماعی بوده‌اند. همچنین ایکلی و کوبان^۲ (۲۰۱۲)، در تحقیقی با عنوان «مطالعه‌ای درباره تأثیر خانواده و همسالان بزهکار بر بزهکاری نوجوانان در ترکیه» در بین ۱۵۲۶ نوجوانان نشان دادند که خانواده بر تمایل نوجوانان به ارتکاب جرم تأثیر داشته و همچنین شبکه‌های اجتماعی سازمان‌یافته، الگوهای رفتاری مناسب و کنترل‌های اجتماعی لازم را برای فرزندان خود، هم‌نشینی افتراقی و احساس محرومیت اجتماعی در مشروعیت یافتن رفتارهای خشونت‌آمیز مؤثر بوده است. همچنین تحقیقات داخلی جهت انجام فراتحلیل در فاصله زمانی ۱۳۸۰ الی ۱۴۰۴ در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱- خلاصه تحقیقات فراتحلیل

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

نویسنده	مکان	گروه مورد بررسی	روش ابزار	استان
سجودی و همکاران (۱۴۰۴)	شهر رشت	دانش‌آموزان دوره متوسطه	پیمایش + پرسشنامه	گیلان
غفاریان حسین‌آبادی (۱۴۰۳)	مناطق حاشیه‌نشین شهر اصفهان	نوجوانان ساکن مناطق حاشیه‌نشین	پیمایش + پرسشنامه	اصفهان
آزادی (۱۴۰۳)	منطقه ۱۹ تهران	دانش‌آموزان دختر ۱۵ تا ۱۹ ساله و والدین آنها	پیمایش + پرسشنامه	تهران

1. Rathinabalan & Naaraayan

2. Icli & Coban

نویسنده	مکان	گروه مورد بررسی	روش + ابزار	استان
پورقاضی و همکاران (۱۴۰۳)	فیروزکوه	دختران نوجوان	پیمایش + پرسشنامه	تهران
سعادت (۱۴۰۲)	شهر قدس	نوجوانان زیر ۱۸ سال	پیمایش + پرسشنامه	تهران
گل خندان (۱۴۰۱)	کانون اصلاح و تربیت استان اصفهان	اطفال و نوجوانان مقیم کانون اصلاح و تربیت	پیمایش + پرسشنامه	اصفهان
غلام و همکاران (۱۴۰۱)	مدارس مرزی شهرستان قصرقند	دانش آموزان پسر مدارس مرزی	پیمایش + پرسشنامه	سیستان و بلوچستان
پرهوده و همکاران (۱۴۰۱)	شهرستان کرمانشاه	دختران و پسران ۱۳ تا ۱۸ ساله	پیمایش + پرسشنامه	کرمانشاه
سلطانی و محمدی (۱۴۰۱)	روانسر	۱۰۰ نفر از جوانان و زنان	پیمایش + پرسشنامه	کرمانشاه
احمدی و همکاران (۱۳۹۹)	تهران	نوجوانان بزهکار	پیمایش + پرسشنامه	تهران
عمادی (۱۳۹۸)	ساری	نوجوانان بزهکار	پیمایش + پرسشنامه	مازندران
راسخ و محمودی میمند (۱۳۹۸)	شهر کرمان	جوانان حاشیه نشین و غیر حاشیه نشین با سابقه حضور در کانون اصلاح و تربیت	پیمایش + پرسشنامه	کرمان
محمدیان و همکاران (۱۳۹۸)	شهرستان مهاباد	دانش آموزان مقطع متوسطه دوم (۱۵-۱۸ سال)	پیمایش + پرسشنامه	آذربایجان غربی
عبداللهی و همکاران (۱۳۹۷)	شهر کازرون	نوجوانان ۱۵ تا ۲۰ ساله	پیمایش + پرسشنامه	فارس
غفاری و همکاران (۱۳۹۶)	تهران	جوانان شهر	پیمایش + پرسشنامه	تهران
عیسی نژاد و ستوده زاده (۱۳۹۶)	اصفهان	دانش آموزان پسر	پیمایش + پرسشنامه	اصفهان

استان	روش + ابزار	گروه مورد بررسی	مکان	نویسنده
گلستان	پیمایش + پرسشنامه	نوجوانان پسر ۱۳ تا ۱۹ سال	شهر آزادشهر	اسکندری چراتی (۱۳۹۶)
اصفهان	پیمایش + پرسشنامه	نوجوانان مقیم کانون اصلاح و تربیت	اصفهان	قریشی و همکاران (۱۳۹۶)
تهران	پیمایش + پرسشنامه	متهمین بازداشته شده (۱۲۲ نفر)	شهرستان پاکدشت	صحرائی (۱۳۹۶)
کرمانشاه	پیمایش + پرسشنامه	زنان و دختران زندانی (۷۰ نفر)	زندان کرمانشاه	کیانی مقدم (۱۳۹۶)
فارس	پیمایش + پرسشنامه	دانش آموزان دختر	ممسنی	ارسلان و همکاران (۱۳۹۵)
آذربایجان شرقی	پیمایش + پرسشنامه	زندانیان	تبریز	یعقوبی و علمی (۱۳۹۵)
کرمانشاه	پیمایش + پرسشنامه	دانش آموزان پسر	کرمانشاه	غفاری و مرادی (۱۳۹۵)
تهران	پیمایش + پرسشنامه	زنان زندانی	تهران	اسماعیلی و همکاران (۱۳۹۵)
زنجان	پیمایش + پرسشنامه	دانش آموزان دبیرستان	زنجان	فاطمی و همکاران (۱۳۹۵)
گیلان	پیمایش + پرسشنامه	نوجوانان ۱۳ تا ۱۸ ساله	شهر رضوانشهر	ابویوبی و همکاران (۱۳۹۵)
تهران	پیمایش + پرسشنامه	جوانان	تهران	اعتمادی فر و همکاران (۱۳۹۴)
گلستان	پیمایش + پرسشنامه	نوجوانان ۱۲ تا ۱۸ ساله مقیم کانون	کانون اصلاح و تربیت شهرستان گرگان	فرزانه و همکاران (۱۳۹۴)

نویسنده	مکان	گروه مورد بررسی	روش + ابزار	استان
زمانی راد و همکاران (۱۳۹۴)	کانون اصلاح و تربیت شهرستان گرگان	نوجوانان ۱۲ تا ۱۸ ساله	پیمایش + پرسشنامه	گلستان
حیدر نژاد و همکاران (۱۳۹۴)	شهر زاهدان	دانش آموزان سال سوم دبیرستان	پیمایش + پرسشنامه	سیستان و بلوچستان
ایمان و همکاران (۱۳۹۴)	شهر کرمان	دختران نوجوان	پیمایش + پرسشنامه	کرمان
صابری (۱۳۹۳)	اصفهان	نوجوان غیر بزهکار	پیمایش + پرسشنامه	اصفهان
علوی و حسنی (۱۳۹۳)	بافت	دانشجویان دختر	پیمایش + پرسشنامه	کرمان
عشایری و جسارتی (۱۳۹۳)	مشکین شهر	شهروندان	پیمایش + پرسشنامه	اردبیل
رضازاده و جواهری (۱۳۹۳)	شهرستان ایلام	نوجوانان پسر بزهکار و غیر بزهکار (هر گروه ۶۰ نفر)	پیمایش + پرسشنامه	ایلام
حاجی تبار فیروزجایی و همکاران (۱۳۹۳)	شهرستان بابل	دانش آموزان دوره متوسطه (دختر و پسر)	پیمایش + پرسشنامه	مازندران
زارع شاه آبادی و بلغوریان (۱۳۹۲)	دانشگاه یزد	دانشجویان دختر دانشگاه یزد	پیمایش + پرسشنامه	یزد
علیوردی نیا و ستاره (۱۳۹۲)	مشهد	دانش آموزان دبیرستان	پیمایش + پرسشنامه	خراسان رضوی
حسن نادری و السادات نصر (۱۳۹۲)	قزوین	بزهکاران کانون اصلاح تربیت	پیمایش + پرسشنامه	قزوین
سلیمیان (۱۳۹۲)	مناطق فقیرنشین، مرکزی و مرفه نشین تهران	دانش آموزان مقطع متوسطه	پیمایش + پرسشنامه	تهران

نویسنده	مکان	گروه مورد بررسی	روش + ابزار	استان
پورشیخی (۱۳۹۱)	خرم‌آباد	دانش‌آموزان مقطع متوسطه	پیمایش + پرسشنامه	لرستان
نویدینیا و همکاران (۱۳۹۱)	گرمسار	دانش‌آموزان مقطع متوسطه	پیمایش + پرسشنامه	سمنان
حسنوند و حسنوند (۱۳۹۰)	سلسله	دانش‌آموزان مقطع متوسطه	پیمایش + پرسشنامه	لرستان
ودیع و همکاران (۱۳۹۰)	لنگرود	نوجوانان زیر ۱۸ سال	پیمایش + پرسشنامه	گیلان
انصاری و همکاران (۱۳۸۹)	همدان	نوجوانان بزهکار	پیمایش + پرسشنامه	همدان
جهان بخشی (۱۳۸۹)	شهر اصفهان	نوجوانان دختر و پسر بزهکار و غیر بزهکار (۲۰۰ نفر)	پیمایش + پرسشنامه	اصفهان
محمدخانی (۱۳۸۹)	یاسوج	دانش‌آموزان	پیمایش + پرسشنامه	کهرکیلویه و بویراحمد
زحمت‌زاد خوری (۱۳۸۹)	بندرعباس	نوجوانان بزهکاری	پیمایش + پرسشنامه	هرمزگان
نوری قاسم‌آبادی و همکاران (۱۳۸۹)	تهران	نوجوانان بزهکار	پیمایش + پرسشنامه	تهران
جعفری (۱۳۸۹)	مناطق حاشیه‌نشین شهر تبریز	نوجوانان ۱۴ تا ۱۹ ساله	پیمایش + پرسشنامه	آذربایجان شرقی
صادقی فرد (۱۳۸۹)	زندان بیرجند	نوجوانان و جوانان پسر بزهکار (۹۶ نفر)	پیمایش + پرسشنامه	خراسان جنوبی
ساک و همکاران (۱۳۸۸)	خرم‌آباد	نوجوانان کانون اصلاح تربیت	پیمایش + پرسشنامه	لرستان
معظمی و مهدوی (۱۳۸۸)	تهران	نوجوانان بزهکار	پیمایش + پرسشنامه	تهران

نویسنده	مکان	گروه مورد بررسی	روش + ابزار	استان
باقری و ملتفت (۱۳۸۸)	اهواز	شهروندان	پیمایش + پرسشنامه	خوزستان
علیوردی نیا و همکاران (۱۳۸۷)	سنندج	دانش آموزان دبیرستان	پیمایش + پرسشنامه	کردستان
محسنی تبریزی و کریمی (۱۳۸۶)	شهر همدان	جوانان ذکور ۱۸ تا ۲۵ ساله (بزهکار و غیربزهکار)	پیمایش + پرسشنامه	همدان
راغب (۱۳۸۰)	تهران	دانش آموزان دختر	پیمایش + پرسشنامه	تهران

۲.۲. مفاهیم اساسی

خانواده: خانواده محصول تعقل و یک گروه طبیعی است که در آن کودکان تا زمانی که والدینشان وابسته هستند که نیاز به صیانت از خوددارند (دورکیم، ۱۳۹۲: ۱۰۴). خانواده کانونی است که در آن چگونگی توزیع و نحوه اعمال قدرت در شکل گیری و رشد شخصیت افراد، اجتماعی شدن فرزندان، عزت نفس، انسجام و حتی احساس رضایت، احساس بیگانگی و تنهایی و خوشبختی زناشویی اثرگذار هستند (مهدوی و صبوری خسروشاهی، ۱۳۸۲).

کجروی اجتماعی: کجروی عمومی ترین اصلاح برای رفتار مجرمانه و شامل مصرف مواد مخدر، رفتار خشونت بار علیه اشخاص (مثل تجاوز)، اموال و دارایی ها (مثل خرابکاری و آتش زنی) و نظم عمومی و سایر جرایم خشونت آمیز است (علیوردی نیا و ستاره، ۱۳۹۲: ۸۱).

۳.۲. نظریه کژکارکردی بی سازمانی نهاد خانواده

واردل^۱ (۲۰۰۷) به بررسی ارتباط بین ناپایداری زناشویی و افزایش بزهکاری نوجوانان پرداخته است. نوجوانان به خاطر اشتباهات و نابسامانی زناشویی والدین خود مجازات می شوند. نمره بزهکاری در میان نوجوانانی که با والدین متأهل زندگی می کنند، بسیار پایین تر از آنهایی است که

1. Wardle

با بزرگسالانی که بدون ازدواج هم‌زیستی دارند، زندگی می‌کنند. نظریه نابسامانی اجتماعی^۱ بیان می‌کند که ناتوانی یک جامعه در تحقق ارزش‌های مشترک و حفظ کنترل اجتماعی مؤثر، منجر به افزایش جرم می‌شود. ساختارهای غیر سنتی خانواده بر سازمان‌دهی اجتماعی و نرخ جرم تأثیر می‌گذارند. طبق نظریه کنترل اجتماعی^۲؛ پیوندهای قوی خانوادگی و اجتماعی به پیشگیری از رفتارهای بزهکارانه نوجوانان کمک می‌کنند (هیرشی^۳، ۱۹۶۹) این موضوع زمانی بیشتر آشکار می‌شود که دو نوع اصلی خانوار تک‌سرپرست؛ یعنی خانوارهای سرپرستی‌شده توسط مادر و پدر را با یکدیگر مقایسه کنیم. خانوارهای تک‌سرپرست مادر محور اغلب با فشار مالی بیشتری نسبت به خانوارهای تک‌سرپرست پدر محور مواجه هستند. این امر می‌تواند منجر به حساسیت بیشتر در برابر جرائم علیه مالکیت یا جرائم مرتبط با مواد مخدر شود (هویو^۴ و همکاران، ۲۰۰۹). همچنین خانوارهای دارای سبک سخت‌گیرانه‌تر و انضباط‌محورتر می‌تواند بر نوع جرمی که آن نوجوانان مرتکب می‌شوند، تأثیر بگذارد. ناکارآمدی خانوادگی مهم‌ترین عامل گرایش نوجوانان به فعالیت‌های ضداجتماعی است. محیط نامناسب خانوادگی در اکثر موارد عامل برجسته‌ای در بزهکاری آن‌ها بوده است. فقر، الگوی خانواده هسته‌ای و بی‌سوادی همگی در بروز رفتارهای ناهنجار کودکان نقش داشته‌اند (کومانور و لاد^۵، ۲۰۰۲). نرخ بزهکاری در خانواده‌های ناپایدار بالاتر است. نوجوانانی که با مادران تک‌سرپرست (بدون پدر) زندگی می‌کردند، نسبت به نوجوانان خانواده‌های کامل، بزهکاری کمتری داشتند. در مقابل، خانواده‌هایی که در آن‌ها مادر غایب بود، بزهکاری و ناپایداری خانوادگی به‌مراتب بالاتری نشان دادند. پس از ناپایداری خانوادگی، زیست با مادر اهمیت ویژه‌ای دارد، زیرا به کاهش بزهکاری کمک می‌کند. مادران همواره در پرورش و حمایت از کودکان نقشی حیاتی ایفا

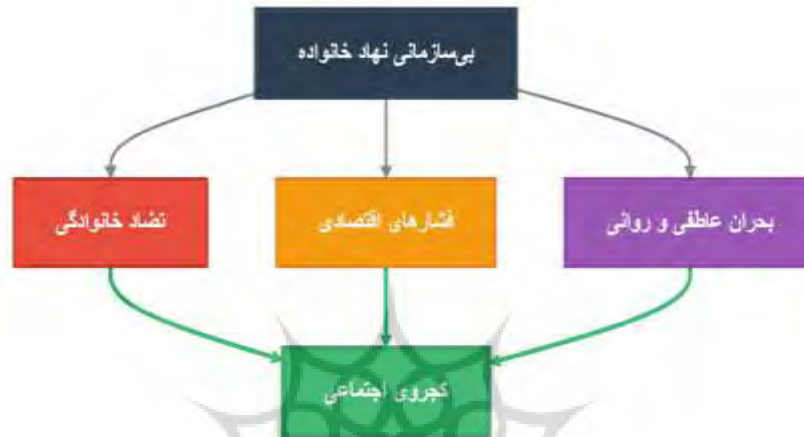
1. Social Disorganization Theory
2. Social Control Theory
3. Hirschi
4. Hoeve
5. Comanor & Llad

می‌کنند (جویبی و فارینگتون، ۲۰۰۱). براین اساس عوامل خطری مانند رفتارهای ناکارآمد فرزندپروری، بزهکاری والدین و سوء رفتار در دوران کودکی می‌توانند به‌طور معناداری احتمال درگیری افراد در فعالیت‌های بزهکارانه را افزایش دهند. خانواده‌های آسیب‌پذیر در ایجاد محیط‌های حمایت‌گر برای فرزندان خود با چالش‌های بیشتری روبه‌رو هستند که این امر مستعد بودن آن‌ها به جرم را افزایش می‌دهد. عوامل خطر در پویایی‌های خانوادگی شامل رفتارهای ناکارآمد والدینی مانند نظارت ضعیف، انضباط ناسازگار و درگیری‌های خانوادگی است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که پیوند ضعیف عاطفی میان والدین و فرزندان، همراه با بزهکاری یا مصرف مواد مخدر توسط والدین، می‌تواند به‌طور چشمگیری به رفتارهای بزهکارانه نوجوانان دامن بزند (کاثیریا، ۲۰۲۵).

۲. ۴. نقد پیشینه و نوآوری پژوهش

بررسی پیشینه پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه کج‌روی اجتماعی و نقش خانواده، نشان می‌دهد که مطالعات داخلی با رویکرد کمی و با استفاده از پرسشنامه به شناسایی عوامل خانوادگی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مؤثر بر گرایش به بزهکاری پرداخته‌اند. یافته‌های این مطالعات بر نقش تعیین‌کننده عواملی همچون گسیختگی خانواده، فقر اقتصادی، نظارت ناکافی والدین، خشونت خانوادگی، دوستان ناباب و کاهش سرمایه اجتماعی درون‌خانوادگی تأکید دارند. همچنین تحقیق حاضر برخلاف رویکردهای پراکنده و صرفاً تبیینی پیشینه با استفاده از نظریه بی‌سازمانی و کژکارکردی نهاد خانواده به ترکیب اندازه اثر متغیرهای مستقل بر وابسته در فاصله زمانی ۱۳۸۰ الی ۱۴۰۴ با حجم نمونه ۵۳ سندی پرداخته است.

۵.۲. الگوی نظری پژوهش



شکل ۱- الگوی نظری پژوهش

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

۳. روش پژوهش

این پژوهش با به‌کارگیری روش فراتحلیل^۱ به‌عنوان یک روش کمی نظام‌مند، به تلفیق آماری نتایج تحقیقات پیشین در حوزه عوامل مؤثر بر کجروی اجتماعی در قالب اندازه اثر ترکیبی^۲ است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه مطالعات فارسی‌زبان منتشرشده در بازه زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۴ بود که به بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل (اجتماعی، فرهنگی، روانی، اقتصادی، زمینه‌ای) با متغیر وابسته (کجروی اجتماعی) پرداخته‌اند. این مطالعات از پایگاه‌های معتبر علمی شامل پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، بانک اطلاعات نشریات کشور، نورمگز و مگیران استخراج شده و در فرایند غربالگری نظام‌مند و با اعمال ملاک‌های ورود و خروج، از بین ۸۸ مطالعه شناسایی شده، تعداد ۵۹

1. Meta-analysis

2. Overall Effect Size

مطالعه به عنوان نمونه نهایی فراتحلیل انتخاب شدند. ملاک‌های ورود شامل کمی بودن روش پژوهش، گزارش ضریب همبستگی یا سایر شاخص‌های قابل تبدیل به r ، گزارش حجم نمونه و سطح معنی‌داری یا آماره آزمون، داشتن روایی و پایایی قابل قبول و تمرکز بر رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته و ملاک‌های خروج شامل کیفی، مروری یا اسنادی بودن مطالعه، فقدان داده‌های آماری لازم (مانند n ، r ، p -value و عدم شفافیت در روش‌شناسی) بوده است. برای گردآوری داده‌ها از فیشبرداری نظام‌مند از مقالات استفاده شد. داده‌های لازم شامل نویسنده، سال انتشار، حجم نمونه، ضریب همبستگی و سطح معنی‌داری برای هر رابطه و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار فراتحلیل استفاده شد. به این حالت ضرایب همبستگی (r) به ضریب Z فیشر تبدیل شده تا توزیع نرمال برقرار شود. سپس اندازه اثر ترکیبی با استفاده از مدل اثرات تصادفی^۱ محاسبه گردید.

۴. یافته‌های پژوهش

۴.۱. یافته‌های توصیفی

- بیشترین تمرکز پژوهشی مربوط به سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ است که هرکدام ۱۴/۳ درصد از کل مطالعات را به خود اختصاص داده‌اند. سال ۱۴۰۲ با ۲/۹ درصد در رتبه سوم قرار دارد. در مجموع، سال‌های ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۴ شامل ۴۲/۹ درصد از مطالعات هستند که نشان‌دهنده گرایش قوی به تولید دانش در چهار سال اخیر است. در مقابل، سال‌های ابتدایی این بازه، به‌ویژه ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۰، سهمی محدود (کمتر از ۱۷/۱ درصد) دارند.

- جامعه آماری مطالعات عمدتاً حول محور نوجوانان و جوانان (۱۲ تا ۲۵ سال) است که ۷۷/۱ درصد از کل پژوهش‌ها را در برمی‌گیرد. این دسته شامل زیرگروه‌هایی مانند دانش‌آموزان دوره متوسطه (۴۰ درصد)، نوجوانان بزهکار یا مقیم کانون‌های اصلاح و تربیت (۱۷/۱ درصد)، جوانان حاشیه‌نشین یا شهری (۱۱/۴ درصد) و زندانیان جوان (۸/۶ درصد) می‌شود. سایر جوامع هدف شامل

دانشجویان و شهروندان عمومی (هرکدام ۵/۷ درصد) و گروه‌های خاص مانند زنان زندانی یا ساکنان مناطق مرزی (۱۱/۴ درصد به صورت تجمیعی) هستند.

- مطالعات در ۲۵ استان مختلف ایران انجام شده‌اند که نشان‌دهنده پراکندگی جغرافیایی گسترده است. تهران با ۲۲/۹ درصد و اصفهان با ۱۷/۱ درصد بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. پس از آن، کرمانشاه و گیلان (هرکدام ۸/۶ درصد) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. سایر استان‌ها از جمله سیستان و بلوچستان، گلستان، همدان، لرستان، آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، مازندران، فارس، کرمان، خوزستان، یزد، خراسان رضوی، خراسان جنوبی، قزوین، سمنان، اردبیل، کردستان، هرمزگان و کهگیلویه و بویراحمد هرکدام سهمی بین ۲/۹ تا ۵/۷ درصد دارند. حضور پژوهش‌ها در مناطق مرزی و محروم (مانند روانسر، قصرقند و مهاباد) نیز گویای توجه هم‌زمان به چالش‌های اجتماعی در این مناطق است.

۲.۴. یافته‌های تحلیلی

الف) عوامل اجتماعی

جدول ۲- عوامل اجتماعی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

عامل اجتماعی	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	مقدار Z	سطح معنی‌داری
اعتماد خانوادگی	-۰/۵۵	-۰/۴۸	-۰/۶۲	-۱۵/۲۴	۰/۰۰۰
پذیرش و حمایت اجتماعی	-۰/۴۷	-۰/۳۹	-۰/۸۷	-۱۲/۱۸	۰/۰۰۰
خانواده ازهم‌گسیخته	-۰/۶۲	-۰/۷۰	-۰/۱۰۱	-۱۳/۹۱	۰/۰۰۰
انسجام خانوادگی	-۰/۵۸	-۰/۴۵	-۰/۷۱	-۱۶/۱۱	۰/۰۰۰
کنترل اجتماعی	-۰/۴۲	-۰/۳۴	-۰/۴۴	-۱۰/۱۹	۰/۰۰۰

براین اساس:

- اعتماد خانوادگی (۰/۵۵-) رابطه معکوس و معنادار با کج‌روی اجتماعی داشته و نشان می‌دهد که با افزایش سطح اعتماد بین اعضای خانواده، به میزان قابل توجهی از کج‌روی اجتماعی کاسته شده و فضای صمیمی و قابل اعتماد، نیاز به جستجوی تأیید در گروه‌های بیرونی را کاهش می‌دهد.

- پذیرش و حمایت اجتماعی (۰/۴۷-) رابطه معکوس و معنادار با کج‌روی اجتماعی داشته و حاکی از آن است که احساس پذیرش و حمایت از سوی جامعه و گروه‌های اجتماعی، به‌عنوان یک عامل محافظتی قوی عمل کرده و فرد را از افتادن به دامان کج‌روی اجتماعی بازمی‌دارد.

- خانواده از هم‌گسیخته (۰/۶۲-) رابطه مستقیم و معنادار با کج‌روی اجتماعی داشته و قوی‌ترین عامل خطر در بین عوامل اجتماعی است. گسست ساختاری و عاطفی در خانواده (نظیر طلاق، تعارض شدید) منجر به از دست دادن کنترل اجتماعی، بی‌هنجاری و افزایش شدید کج‌روی اجتماعی می‌شود.

- انسجام خانوادگی (۰/۵۸-) دارای رابطه معکوس و معنادار با کج‌روی اجتماعی بوده و نشان می‌دهد که همبستگی، پیوندهای عاطفی قوی و وحدت در خانواده، مهم‌ترین عامل محافظتی در برابر کج‌روی اجتماعی است. خانواده منسجم سرمایه اجتماعی درونی ایجاد می‌کند.

- کنترل اجتماعی (۰/۴۲-) دارای رابطه معکوس و معنادار با کج‌روی اجتماعی بوده و نشان‌دهنده آن است که نظارت، هنجارپذیری و کنترل غیررسمی توسط نهادهای جامعه (خانواده، مدرسه، محله) می‌تواند مانع عمده‌ای برای کج‌روی اجتماعی ایجاد کند.

(ب) عوامل روانی

جدول ۳- عوامل روانی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

عامل روانی	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	مقدار Z	سطح معنی‌داری
عزت نفس	-۰/۴۵	-۰/۳۶	-۰/۱۰۳	-۱۰/۴۵	۰/۰۰۰
بحران هویت	۰/۵۱	۰/۲۱	۰/۳۷	۱۷/۳۱	۰/۰۰۰
انزوای اجتماعی	۰/۴۸	۰/۱۸	۰/۲۷	۸/۷۵	۰/۰۰۰
بحران عاطفی خانواده	۰/۵۶	۰/۴۶	۰/۷۹	۱۴/۰۳	۰/۰۰۰

براین اساس:

- عزت نفس (-۰/۴۵) رابطه معکوس و معنادار با کجروی اجتماعی داشته و نشان می‌دهد که افراد با احساس خودارزشمندی و عزت نفس بالا، کمتر برای کسب هویت و مقبولیت به سمت کجروی اجتماعی کشیده می‌شوند، زیرا منبع درونی قوی برای تأیید دارند.

- بحران هویت (۰/۵۱) رابطه مستقیم و معنادار با کجروی اجتماعی داشته و حاکی از آن است که سردرگمی و تعارض در درک خود و نقش اجتماعی، فرد را مستعد می‌سازد تا برای یافتن پاسخ و هویت، به گروه‌های کجرو بپیوندد و مرتکب کجروی اجتماعی شود.

- انزوای اجتماعی (۰/۴۸) رابطه مستقیم و معنادار با کجروی اجتماعی دارد و نشان می‌دهد که احساس تنهایی و طردشدگی از شبکه‌های اجتماعی، خطر گرایش به کجروی اجتماعی را افزایش می‌دهد؛ چراکه فرد برای پر کردن خلأ عاطفی و اجتماعی خود به هر گروهی پناه می‌برد.

- بحران عاطفی خانواده (۰/۵۶) رابطه مستقیم و معنادار با کجروی اجتماعی دارد و نشان می‌دهد که وجود تنش، خشونت و ناامنی عاطفی در کانون خانواده، به‌طور مستقیم با یادگیری رفتارهای پرخاشگرانه و فرار به سمت کجروی اجتماعی رابطه دارد.

(ج) عوامل فرهنگی

جدول ۴- عوامل فرهنگی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

عامل فرهنگی	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	مقدار Z	سطح معنی داری
تعلق مذهبی	-۰/۳۸	-۰/۴۰	-۰/۳۵	-۷۱/۱۰	۰/۰۰۰
سرمایه فرهنگی	-۰/۳۱	-۰/۶۰	-۰/۷۱	-۱۵/۴۲	۰/۰۰۰
سبک تربیتی آشفته	۰/۵۹	۰/۱۸	۰/۸۸	۱۲/۹۰	۰/۰۰۰
شکاف نسلی	۰/۳۳	۰/۲۶	۰/۴۳	۸/۲۰	۰/۰۰۰

براین اساس:

- تعلق مذهبی (-۰/۳۸) رابطه معکوس و معنادار با کجروی اجتماعی دارد و نشان می‌دهد که پایبندی به ارزش‌ها و هنجارهای دینی، به‌عنوان یک سیستم کنترل درونی قدرتمند عمل کرده و با افزایش هزینه اخلاقی کجروی، از کجروی اجتماعی جلوگیری می‌کند.

- سرمایه فرهنگی (-۰/۳۱) رابطه معکوس و معنادار با کجروی اجتماعی دارد و نشان می‌دهد که برخورداری از دانش، مهارت‌ها و فرهنگ مشروع (مانند تحصیلات عالی، تسلط بر زبان معیار)، دسترسی به فرصت‌های جایگزین را افزایش داده و از کجروی اجتماعی می‌کاهد.

- سبک تربیتی آشفته (۰/۵۹) رابطه مستقیم و معنادار با کجروی اجتماعی دارد و نشان می‌دهد که نبود ثبات، افراط و تفریط در شیوه‌های تربیتی والدین (سخت‌گیری مفرط یا سهل‌گیری بیش‌ازحد)، مانع از درونی کردن هنجارها شده و فرد را برای کجروی اجتماعی مستعد می‌کند.

- شکاف نسلی (۰/۳۳) رابطه مستقیم و معنادار با کجروی اجتماعی دارد و حاکی از آن است که اختلاف ارزش‌ها و عدم درک متقابل بین نسل‌ها، می‌تواند به کاهش اقتدار والدین، تضاد و درنهایت افزایش کجروی اجتماعی در نسل جوان منجر شود.

د) عوامل اقتصادی

جدول ۵- عوامل اقتصادی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

عامل اقتصادی	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	مقدار Z	سطح معنی داری
سرمایه اقتصادی خانواده	-۰/۴۰	-۰/۳۹	-۰/۴۶	-۹/۸۷	۰/۰۰۰
محرومیت نسبی-مالی	۰/۵۲۰	۰/۴۴	۰/۶۱	۱۲/۰۱	۰/۰۰۰
مشارکت اقتصادی خانواده	-۰/۲۸	-۰/۲۶	-۰/۲۰	-۶/۳۱	۰/۰۰۰

براین اساس:

- سرمایه اقتصادی خانواده (-۰/۴۰) رابطه معکوس و معنادار با کجروی اجتماعی دارد و نشان می‌دهد که برخورداری از درآمد و امکانات اقتصادی کافی، فشار برای ارتکاب جرائم معیشتی را کاهش داده و با فراهم آوردن فرصت‌های مشروع، از کجروی اجتماعی پیشگیری می‌کند.

- محرومیت نسبی-مالی (۰/۵۲) رابطه مستقیم و معنادار با کجروی اجتماعی دارد و نشان می‌دهد که احساس ناعدالتی و مقایسه خود با دیگران دارای جایگاه مالی-رفاهی بهتر، حتی در صورت رفع نیازهای اولیه، می‌تواند انگیزه‌ای قوی برای کجروی اجتماعی به‌منظور جبران این محرومیت ادراک شده ایجاد کند.

- مشارکت اقتصادی خانواده (-۰/۲۸) رابطه معکوس و معنادار با کجروی اجتماعی دارد و نشان می‌دهد که وقتی افراد (به‌ویژه نوجوانان) در تأمین اقتصاد خانواده نقش و مسئولیت دارند، احساس تعلق و تعهد بیشتری کرده و کمتر به سمت کجروی اجتماعی گرایش پیدا می‌کنند.

ر) عوامل زمینه‌ای

جدول ۶- عوامل زمینه‌ای

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

سطح معنی‌داری	مقدار Z	حد بالا	حد پایین	اندازه اثر	عامل زمینه‌ای
۰/۰۰۰	۱۷/۵	۰/۲۸	۰/۱۱	۰/۱۵	بعد خانوار
۰/۰۰۰	-۱۱/۱۵	-۰/۷۰	-۰/۲۹	-۰/۲۱	سن
۰/۰۰۰	-۱۹/۰۱	-۰/۲۶	-۰/۱۹	-۰/۳۵	طبقه اجتماعی
۰/۰۰۰	-۲۰/۳۳	-۰/۳۷	-۰/۳۱	-۰/۴۷	تحصیلات

براین اساس:

بعد خانوار (۰/۱۵) رابطه مستقیم و معنادار با کجروی اجتماعی دارد و نشان می‌دهد که در خانواده‌های پرجمعیت‌تر، به دلیل کاهش سرانه منابع توجه، نظارت و حمایت والدین، احتمال بروز کجروی اجتماعی اندکی افزایش می‌یابد.

سن (۰/۲۱-) رابطه معکوس و معنادار با کجروی اجتماعی دارد و نشان می‌دهد که با افزایش سن (در بازه سنی مطالعات معمولاً نوجوانی به بالا)، به دلیل کسب تجربه، بلوغ عقلانی و اجتماعی، از میزان کجروی اجتماعی کاسته می‌شود.

طبقه اجتماعی (۰/۳۵-) رابطه معکوس و معنادار با کجروی اجتماعی دارد و نشان می‌دهد که تعلق به طبقات اجتماعی-اقتصادی بالاتر، به دلیل برخورداری از سرمایه‌های مختلف (اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی)، یک عامل محافظتی در برابر کجروی اجتماعی است.

تحصیلات (۰/۴۷-) رابطه معکوس و معنادار با کجروی اجتماعی دارد و نشان می‌دهد که تحصیلات نه تنها باعث افزایش آگاهی و درونی کردن هنجارها می‌شود، بلکه با گشودن فرصت‌های شغلی و اجتماعی مشروع، به‌طور مؤثر عامل بازدارنده کجروی اجتماعی است.

۵. نتیجه‌گیری

پدیده کجروی اجتماعی به‌عنوان یکی از چالش‌های بنیادین جوامع معاصر، نه تنها نظم اجتماعی را تهدید می‌کند، بلکه هزینه‌های انسانی و اقتصادی سنگینی را بر دوش جامعه می‌گذارد. نهاد خانواده به‌عنوان اولین و مهم‌ترین کانون جامعه‌پذیری، نقشی محوری در پیشگیری یا تشدید گرایش به کجروی دارد. مسئله اصلی این است که علی‌رغم مطالعات پراکنده در این حوزه، فقدان یک دیدگاه جامع و یکپارچه که قدرت نسبی عوامل مختلف خانوادگی را مشخص کند، مانع از طراحی برنامه‌های پیشگیرانه مؤثر شده است. براین اساس، سؤال اصلی پژوهش این بود: "مهم‌ترین عوامل خانوادگی مؤثر بر گرایش به کجروی اجتماعی کدام بوده و قدرت تأثیرگذاری هر کدام تا چه اندازه است؟"، براین اساس نتایج ۵۹ سند فاصله زمانی ۱۳۸۰ الی ۱۴۰۴ به روش فراتحلیل کمی نشان داد که:

الف) عوامل اجتماعی

طبق نتایج تحقیق، خانواده از هم‌گسیخته با اندازه اثر ۰/۶۲ قوی‌ترین عامل گرایش به کجروی اجتماعی بوده است. این یافته به‌طور تجربی از نظریه کژکارکردی نهاد خانواده حمایت می‌کند که بر بی‌هنجاری ناشی از گسست نظم اجتماعی و کاهش کنترل غیررسمی تأکید دارد. زمانی که ساختار خانواده متلاشی می‌شود، کارکردهای اساسی آن (مانند جامعه‌پذیری، حمایت عاطفی و کنترل) دچار اختلال شده و فرد برای یافتن هویت و حمایت، به گروه‌های بیرونی غالباً کجرو پناه می‌برد. در مقابل، انسجام خانوادگی با اندازه اثر (۰/۵۸-) قوی‌ترین عامل محافظتی در برابر کجروی اجتماعی بود. خانواده منسجم با ایجاد شبکه‌ای از روابط مثبتی بر اعتماد و تعهد متقابل، هزینه‌های کجروی را برای فرد افزایش داده و منابع عاطفی و اجتماعی لازم برای مقابله با کجروی اجتماعی را فراهم می‌آورد.

ب) عامل روانی

در این حوزه، **بحران عاطفی خانواده** با اندازه اثر (۰/۵۶) به عنوان قوی ترین عامل گرایش به کجروی اجتماعی شناسایی شد. کودکان و نوجوانان در بستر تعاملات خانوادگی پرتنش و خشونت آمیز، به طور مستقیم الگوهای رفتار پرخاشگرانه و غیرهنجاری را آموخته و آن را به عنوان راهکاری برای حل تعارض درونی می پذیرند. از سوی دیگر، **عزت نفس** (۰/۴۵-) یک عامل محافظتی در برابر کجروی اجتماعی است. دل بستگی به والدین و باور به ارزش های مرسوم، از کجروی جلوگیری می کند. فردی که منبع درونی قوی برای تأیید و خودارزشمندی دارد، کمتر نیازمند جلب توجه و کسب هویت از طریق پیوستن به گروه های منحرف است.

ج) شاخص فرهنگی

سبک تربیتی آشفته (۰/۵۹) قوی ترین عامل گرایش به کجروی اجتماعی است. والدینی که فاقد یک سبک تربیتی ثابت، قاطع و همراه با محبت هستند (چه سهل گیر و چه مستبد)، مانع از درونی سازی هنجارها و رشد «خودکنترلی» در فرزند می شوند. در مقابل، **تعلق مذهبی** (۰/۳۸-) به عنوان یک سیستم کنترل درونی قدرتمند در برابر کجروی اجتماعی عمل می کند. دین با ایجاد یک نظام اخلاقی مشترک، همبستگی اجتماعی را تقویت و از انومی جلوگیری می کند. پایبندی به ارزش های دینی، هزینه اخلاقی و روانی کجروی را برای فرد افزایش می دهد.

ب) شاخص اقتصادی

محرومیت نسبی (۰/۵۲) یک عامل اثرگذار در گرایش به کجروی اجتماعی است این یافته، هسته مرکزی نظریه بی سازمانی نهاد خانواده است. زمانی که افراد (حتی با وضعیت اقتصادی متوسط) خود را در مقایسه با دیگران محروم می بینند، احساس ناعدالتی کرده و برای دستیابی به اهداف مادی مورد تأکید جامعه، ممکن است به وسایل غیرمشروع (کجروی) متوسل شوند. **سرمایه اقتصادی خانواده** (۰/۴۰-) نیز یک عامل محافظت کننده در مقابل کجروی اجتماعی است، چراکه دسترسی به

منابع مالی، فرصت‌های مشروع برای پیشرفت را فراهم می‌آورد و فشار برای ارتکاب جرائم معیشتی را کاهش می‌دهد.

ر) شاخص زمینه‌ای

در بین این عوامل، **تحصیلات** (۰/۴۷-) قوی‌ترین عامل محافظتی در برابر کجروی اجتماعی است. تحصیلات نه تنها فرد را با هنجارهای اجتماعی آشنا می‌کند (جامعه‌پذیری)، بلکه با افزایش سرمایه فرهنگی، فرصت‌های شغلی و جایگاه اجتماعی مشروع را برای او فراهم می‌آورد و جذابیت مسیرهای کجروی اجتماعی را کاهش می‌دهد.

۶. پیشنهادهای سیاستی

- طراحی و اجرای کمپین‌های ملی آگاه‌سازی برای ترویج سبک فرزندپروری قاطع و همراه با محبت و آموزش مهارت‌های ارتباطی و حل تعارض به زوج‌ها و والدین.
- تقویت سرمایه اجتماعی در سطح محلات از طریق ایجاد و حمایت از نهادهای محلی، تشکل‌های غیردولتی و برنامه‌های محله‌محور که به انسجام اجتماعی و حمایت از خانواده‌های در معرض خطر می‌پردازند.
- ایجاد سامانه یکپارچه غربالگری و مداخله بهنگام در مدارس و پایگاه‌های سلامت اجتماعی محلات برای شناسایی زودهنگام نوجوانان در معرض خطر (با تمرکز بر شاخص‌هایی مانند خانواده ازهم‌گسیخته، بحران عاطفی و محرومیت نسبی) و ارجاع آنان به خدمات مشاوره‌ای، روان‌درمانی و حمایت‌های اجتماعی.
- درنهایت این پژوهش نشان می‌دهد که مقابله با کجروی اجتماعی مستلزم عبور از نگاه تک‌عاملی و اتخاذ یک راهبرد چندبعدی و یکپارچه است که هم‌زمان بر تقویت عوامل محافظتی (مانند انسجام

خانواده، عزت نفس و تحصیلات) و تضعیف عوامل خطر (مانند محرومیت نسبی و سبک تربیتی آشفته) در درون نهاد خانواده متمرکز باشد.

۷. محدودیت‌های پژوهش

-عدم دسترسی به طرح‌های کلان و ملی صورت گرفته در زمینه نقش عوامل خانوادگی بر کجروی اجتماعی؛

-عدم ارائه کامل برخی از مقالات پژوهشی در پایگاه‌های علمی

-فقدان تعریف مفهومی و عملیاتی در برخی پژوهش‌ها

-ارائه نشدن ضرایب همبستگی (پیرسون و اسپیرمن) در برخی مقالات

۸. سپاسگزاری

نویسندگان مقاله حاضر؛ از محققان، پژوهشگران و اساتید گرامی که در زمینه عوامل خانوادگی مرتبط با کجروی اجتماعی؛ تحقیقات خود را انجام داده و داده‌های آن را بدون منت در اختیار ما قرار دادند، تقدیر و تشکر می‌کنند. همچنین از داوران محترم مجله، سردبیر، مدیر داخلی و اعضای مجله؛ بابت کمک به اصلاحات و ارتقای کیفیت مقاله حاضر، نهایت تشکر را دارند.

کتابنامه

۱. آزادارمکی، ت؛ زند، م؛ و خزاعی، ط. (۱۳۸۱). روند تغییرات فرهنگی اجتماعی خانواده تهرانی طی سه

نسل. مجله علوم انسانی دانشگاه الزهراء (س)، ۴۴ و ۴۵، ۱ - ۲۴.

۲. آزادی، ح. (۱۴۰۳). بررسی رابطه آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان دختر با سرمایه اجتماعی والدین

(مطالعه موردی مدارس متوسطه منطقه ۱۹ تهران). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شاهد، دانشکده علوم

انسانی.

۳. آوتویت، و؛ باتامور، ت. (۱۳۹۳). فرهنگ علوم اجتماعی قرن بیستم. (چاوشیان، ح، مترجم). تهران: نشر

نی.

۴. ابویوبی، س؛ نوری لنگ، س؛ و شریفی طاسکوه، ر. (۱۳۹۵). نقش خانواده به عنوان عامل و مانع بزهکاری نوجوانان ۱۸-۱۳ سال (مطالعه موردی: رضوانشهر). نشریه پژوهش‌های جغرافیای اجتماعی، ۱(۱۷)، ۸۹-۱۰۳.
۵. احمدرئسی، ب؛ رئیس، خ؛ رئیس، س؛ و غلام، د. (۱۴۰۱). بررسی میزان تأثیر ابعاد بزهکاری در گرایش دانش‌آموزان به بزه در مدارس مرزی شهرستان قصرقند. نشریه پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۱۲(۵۲)، ۳۸۱-۳۹۳.
۶. احمدی، آ؛ صابری، س. م؛ پورنقاش تهرانی، س. س؛ و ارجمندنیای، ع. ا. (۱۳۹۹). تأثیر عملکرد خانواده بر بروز بزهکاری در نوجوانان کانون اصلاح تربیت شهر تهران. مجله روانشناسی کاربردی، ۲۱(۴)، ۱۰۲-۱۲۵.
۷. اسکندری چراتی، آ. (۱۳۹۶). بررسی عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مؤثر بر بزهکاری نوجوانان (مطالعه موردی: نوجوانان پسر ۱۳ تا ۱۹ سال شهر آزادشهر). نشریه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری، ۱۳(۴)، ۱۸۵-۲۰۶.
۸. اسماعیلی، ف؛ و کاشانی، م. (۱۳۹۵). بررسی عوامل خانوادگی مؤثر بر بزهکاری زنان زندانی (مورد مطالعه: ندامتگاه شهرری). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مطالعات زنان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشکده علوم اجتماعی.
۹. اشنایدر، ب. (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی. (حیدری، د، مترجم). مجله رشد آموزش علوم اجتماعی (ویژه‌نامه سرمایه اجتماعی)، ۹(۲)، ۵۴-۵۹.
۱۰. اعتمادی فرد، س. م؛ لطفی خاچکی، ب؛ و مهدی‌زاده، م. (۱۳۹۴). تأثیر سرمایه اجتماعی خانوادگی بر انحرافات اجتماعی. مجله مسائل اجتماعی ایران، ۶(۲)، ۵-۲۵.
۱۱. اکرم‌زاده، ب؛ پورقهرمانی، ب؛ و بیگی، ج. (۱۴۰۰). بررسی رابطه تحولات ساختاری نهاد خانواده با گرایش به بزهکاری سایبری. دو فصلنامه پژوهش‌های انتظامی، ۹(۲)، ۵۵۳-۵۸۲.

۱۲. ایمان، م. ت؛ شیردل، ح؛ شیردل، ا؛ و انجم شعاع، ف. (۱۳۹۴). تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر تمایل دختران نوجوان به بزهکاری در شهر کرمان. *فصلنامه مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۱۹(۲۸)، ۱۹۱-۲۰۳.
۱۳. باقری، م؛ و ملتفت، ح. (۱۳۸۹). بررسی عوامل خانوادگی مؤثر بر ارتکاب جرم. *فصلنامه دانش اجتماعی*، ۱۱(۴)، ۵۹-۸۶.
۱۴. باقری، م؛ هدایتی دلریا، م. (۱۳۹۳). نقش خانواده در بزهکاری کودکان و نوجوانان. *کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی و مطالعات رفتاری*، تهران، ۷ بهمن ۱۳۹۳. <https://civilica.com/doc/331399>.
۱۵. بیات، ف؛ مهدوی، س. م. ص؛ و ساروخانی، ب. (۱۴۰۰). آشفتنگی اخلاقی (ارزیابی وضعیت اخلاقی جامعه، از دیدگاه شهروندان تهرانی). *فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ۱۶(۶۰)، ۵۱-۷۹.
۱۶. پرهوده، ف؛ امیری، س؛ حسینی، ح؛ و پرهوده، ف. (۱۴۰۱). تعیین‌کننده‌های گرایش به بزهکاری در بین نوجوانان و راهکارها (دختران و پسران ۱۳ ساله ساکن در شهرستان کرمانشاه). *فصلنامه قانون یار*، ۲۲(۱)، ۱۱۶-۱۰۷.
۱۷. پورشیخی، م. (۱۳۹۱). *بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی خانواده و بزهکاری نوجوانان (مطالعه موردی دانش‌آموزان دختر و پسر سال سوم دبیرستان شهر خرم‌آباد)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور استان تهران، مرکز پیام نور تهران غرب.
۱۸. پورقاضی، ش؛ عباسی، ا؛ و رحمانی، ف. (۱۴۰۳). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر کج‌روی دختران نوجوان (مورد مطالعه: دختران نوجوان شهر فیروزکوه). *نشریه مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۱۷(۶۵)، ۱۸۰-۱۵۷.
۱۹. ترکرانی، م؛ مرادی‌نژاد، ا؛ و روشن‌پور، ا. (۱۳۹۹). زیست بزهکارانه: مطالعه کیفی زمینه‌های شکل‌گیری بزهکاری در نوجوانان محلات کم‌برخوردار شهر خرم‌آباد. *پژوهشنامه مددکاری اجتماعی*، ۷(۲۵)، ۱۳۳-۱۷۸.

۲۰. جعفری، ق. (۱۳۸۹). مطالعه جامعه‌شناختی سهم عوامل ساختاری و یادگیری اجتماعی در بزهکاری نوجوانان در شهر تبریز (مطالعه‌ی موردی مناطق حاشیه‌نشین). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
۲۱. جلالی‌پور، ح. ر؛ و حسینی‌نثار، م. (۱۳۸۷). عوامل اجتماعی مؤثر بر بزهکاری نوجوانان رشت. پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی «ویژه‌نامه پژوهش‌های اجتماعی»، ۱(۲)، ۷۷-۱۰۲.
۲۲. جهان‌بخشی، م. (۱۳۸۹). بررسی و مقایسه جو عاطفی خانواده نوجوانان بزهکار و غیربزهکار دختر و پسر شهر اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.
۲۳. حاجی تبار فیروزجایی، م؛ حاجی تبار فیروزجایی، ح؛ خوشبخت، ن؛ و مذبوحی، س. (۱۳۹۳). نقش خشونت خانواده علیه دانش‌آموزان در بزهکاری آنان. فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۱(۴)، ۲۳-۴۰.
۲۴. حسن‌نادری، م؛ و نصری، م. ا. (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین شیوه‌های فرزندپروری و سبک‌های مقابله‌ای والدین و بزهکاری نوجوانان پسر آنها. فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی قزوین، ۴(۱)، ۴۱-۵۴.
۲۵. حسونند، ا؛ و حسونند، ح. (۱۳۹۰). بررسی عوامل خانوادگی و اجتماعی مؤثر بر رفتار بزهکارانه دانش‌آموزان. فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، ۲(۲)، ۲۱-۳۶.
۲۶. حسنی‌نسب، م؛ و کریمی، ر. (۱۳۹۹). تحلیل نقش خانواده در پیمان برادری براساس نظریه همبستگی اجتماعی دورکیم. فصلنامه مطالعات جنسیت و خانواده، ۷(۲)، ۱۵۰-۱۷۰.
۲۷. حقیقتیان، م؛ و دارابی، م. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر نوسازی فرهنگی و مکانیسم تأثیرگذاری آن بر ارزش‌های خانواده (مطالعه موردی: شهرستان نهاوند). فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، ۶(۲۰)، ۵۹-۸۸.
۲۸. حیدرئزاد، ع؛ قنبری، ق؛ و صفی‌پور، م. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی خانواده و بزهکاری نوجوانان (مطالعه موردی: شهر زاهدان). نشریه پلیس زن، ۱۰(۲۲)، ۶۵-۷۸.
۲۹. داودی، پ. (۱۳۹۱). شاخص خانواده مطلوب از دیدگاه اسلام. تهران: مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری.

۳۰. دورکیم، ا. (۱۳۹۲). درباره تقسیم کار اجتماعی. (پرهام، پ، مترجم). تهران: نشر مرکز.
۳۱. راسخ، ک؛ و محمودی میمند، س. (۱۳۹۸). عوامل اجتماعی تاثیرگذار بر بزهکاری جوانان حاشیه نشین در شهر کرمان. فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، ۸، (۵۲)، ۹-۲۸.
۳۲. راسخی، ا؛ شیانی، م؛ و غفاری، غ. ل. (۱۳۹۶). مطالعه رابطه رفاه اجتماعی خانواده با تمایل به رفتارهای ناپهناجر و جرم انگاری در بین جوانان (منطقه ۶ و ۱۷ تهران). پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم اجتماعی. دانشگاه تهران.
۳۳. راهب، غ. (۱۳۸۰). بررسی عوامل خانوادگی مؤثر در گرایش نوجوانان دختر ساکن شهر تهران به بزهکاری. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی تهران.
۳۴. رضازاده، ر؛ و جواهری، ز. (۱۳۹۳). نقش و کارکرد روانی خانواده در ساخت شخصیت نوجوانان بزهکار و عادی (مطالعه موردی: شهرستان ایلام). نشریه دانش انتظامی ایلام، ۱(۱۱)، ۶۳-۷۸.
۳۵. رفیع نژاد، م؛ جواهری پور، م؛ و قاسمی، ز. (۱۴۰۰). تبیین نقش کارکردهای دینی خانواده در پیشگیری از نفوذ ارزش های فرامادی در میان زنان قوم ترکمن. دو فصلنامه پژوهش های انتظامی زنان و خانواده، ۱۰(۱۸)، ۲۲۱-۲۴۸.
۳۶. زارع شاه آبادی، ا؛ و بلگوریان، م. (۱۳۹۲). بررسی رابطه طرد اجتماعی و بزهکاری در میان دانشجویان دختر دانشگاه یزد. نشریه بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۴(۲)، ۲۶۵-۲۸۶.
۳۷. زارعی، م. ح؛ ارسلان، ک؛ و عبدالهی، ا. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر بیکاری بر بزهکاری در شهرستان نورآباد ممسنی. کنفرانس بین المللی آینده پژوهی، علوم انسانی و توسعه، اهر.
- <https://civilica.com/doc/581139>
۳۸. زارعی، ی؛ معظمی، ش؛ و انصاری، و. ا. (۱۳۸۹). بررسی عوامل اجتماعی در بزهکاری نوجوانان شهر همدان با تأکید بر عامل خانواده اولیای مدرسه و گروه دوستان. پایان نامه کارشناسی ارشد، حقوق، دانشکده علوم انسانی پیام نور تهران.
۳۹. زحمت زادخوری، ص. (۱۳۹۸). رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و میزان جرائم و بزهکاری کودکان و نوجوانان. پژوهشنامه اورمزد، ۴۷(۱۵)، ۸-۲۶.

۴۰. زمانی‌راد، ا؛ فرزانه، س؛ و ملانیاجلودار، ش. (۱۳۹۴). بررسی عوامل خانوادگی مؤثر در گرایش نوجوانان ۱۲-۱۸ ساله به بزهکاری در کانون اصلاح و تربیت شهرستان گرگان. *مجله مطالعات جامعه‌شناختی جوانان*، ۶(۱۸)، ۷۳-۸۹.
۴۱. ساکی، م؛ جاریانی، م؛ صفا، م؛ فرهادی، ع؛ قاسمی، ف؛ بدری‌زاده، ا؛ و کرباسی، ا. (۱۳۸۸). بررسی عوامل خانوادگی و شخصیتی مؤثر بر بزهکاری در نوجوانان بزهکار کانون اصلاح و تربیت شهر خرم‌آباد. *فصلنامه علوم پزشکی لرستان*، ۱۱(۲)، ۱۳-۲۱.
۴۲. سجودی، ع؛ صادقی‌ده‌چشمه، س؛ بابایی‌فرد، ا؛ و نیازی، م. (۱۴۰۴). تبیین عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر تمایل به بزهکاری در میان دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر رشت. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۲۲(۱)، ۴۵-۶۴.
۴۳. سعادت، م. (۱۴۰۲). مطالعه جامعه‌شناختی رابطه احساس محرومیت نسبی و بزهکاری در بین نوجوانان شهر قدس. *نشریه پژوهش انحرافات و مسائل اجتماعی*، ۳(۴)، ۹۳-۱۱۸.
۴۴. سلطانی، ب؛ و محمدی، ف. (۱۴۰۱). عوامل مؤثر بر گرایش جوانان و زنان به اعتیاد و بزهکاری. *مجله پیشرفت نوین در علوم رفتاری*، ۵۵(۱)، ۴۴۹-۴۵۶.
۴۵. سلیمیان، ح. (۱۳۹۲). *مطالعه جامعه‌شناختی نقش خانواده بر گرایش کجروی نوجوانان با تأکید بر دانش‌آموزان مقطع متوسطه مناطق فقیرنشین، مرکزی و مرفه‌نشین تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشکده علوم اجتماعی.
۴۶. صابری، م. (۱۳۹۳). *تأثیر اختلال سلوک در بزهکاری اطفال و نوجوانان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق دانشگاه آزادی اسلامی واحد تهران مرکزی.
۴۷. صادقی‌فرد، م. (۱۳۸۹). عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش نوجوانان و جوانان پسر به بزهکاری و راهکارهای پیشگیری از آن. *فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم*، ۴(۱۶)، ۷۱-۸۵.
۴۸. صحرايي، م. (۱۳۹۶). عوامل اجتماعی مؤثر بر ارتکاب جرم (مورد مطالعه: متهمین دستگیر شده در کلانتری‌های شهر پاکدشت در سه ماهه اول سال ۱۳۹۶). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق، قیام‌دشت.

۴۹. عبدالهی، ا؛ حسینی، ف؛ و مطهری زاده. (۱۳۹۷). عوامل اجتماعی مؤثر در بزهکاری نوجوانان شهر کازرون و راه‌های پیشگیری از آن. نشریه تمدن حقوقی، ۵(۱)، ۱۱۳-۱۳۰.
۵۰. عشایری، ط؛ و جسارتی، ع. (۱۳۹۳). تحلیل جامعه‌شناختی نقش خانواده در گرایش جوانان به بزهکاری اجتماعی (شهرستان مشکین شهر)، دانش انتظامی اردبیل، ۲(۱۳)، ۱-۲۷.
۵۱. علوی، س؛ و حسینی، ز. (۱۳۹۳). تأثیر رابطه اجتماعی خانواده بر بزهکاری. فصلنامه دانش انتظامی، ۵(۱۰)، ۹۸-۱۱۳.
۵۲. علیوردنیا، ا؛ و ستاره، س. (۱۳۹۲). بررسی نقش خانواده، مدرسه، گروه همسالان در بزهکاری دانش آموزان. مجله جامعه پژوهی فرهنگی، ۴(۴)، ۷۹-۱۰۳.
۵۳. علیوردی نیا، ا؛ شارع پور، م؛ و ورمزیار، م. (۱۳۸۷). سرمایه اجتماعی خانواده و بزهکاری. پژوهش زنان، ۶(۲)، ۱۰۷-۱۳۲.
۵۴. عمادی، ا. (۱۳۹۸). تأثیر سرمایه اجتماعی خانواده بر بزهکاری نوجوانان شهر ساری. پایان نامه کارشناسی ارشد، موسسه آموزش عالی سبز، دانشکده علوم انسانی تهران.
۵۵. عیسی نژاد، ا؛ و ستوده زاد، م. (۱۳۹۶). بررسی نقش عملکردهای خانوادگی و هوش اخلاقی در گرایش به بزه نوجوانان. فصلنامه فرهنگی-تربیتی زنان و خانواده، ۱۲(۳۹)، ۶۵-۸۶.
۵۶. غفاری، د؛ و مرادی، ع. (۱۳۹۵). عوامل مرتبط به بزهکاری نوجوانان، مجله زن و مطالعات خانواده، ۹(۳۲)، ۱۱۳-۱۳۹.
۵۷. غفاریان حسین آبادی، س. (۱۴۰۳). بررسی عوامل مؤثر بر گرایش نوجوانان به جرم در مناطق حاشیه شهر اصفهان. نشریه آسیب‌های اجتماعی کودک و نوجوان، ۷(۴۶)، ۸۵-۱۰۴.
۵۸. فاطمی، د؛ رحیمی، ع؛ سعادت، م؛ و عباس زاده، م. (۱۳۹۵). بررسی نقش خانواده در بزهکاری فرزندان. پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، ۵(۴۱)، ۳۵-۵۰.
۵۹. فرزانه، س. ا؛ ملانیا جلوداز، ش؛ و زمانی راد، ا. (۱۳۹۴). بررسی عوامل خانوادگی مؤثر در گرایش نوجوانان ۱۸-۱۲ ساله بزهکاری (مورد مطالعه: کانون اصلاح تربیت). فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، ۶(۱۸)، ۷۳-۹۸.

۶۰. قریشی، س. ا؛ کلهر، ل؛ مظلوم‌زاده، س؛ حسین‌طهرانی، م. ر؛ و اسکندری، ف. (۱۳۹۶). بررسی ارتباط اختلالات روان‌شناختی و عوامل اجتماعی-اقتصادی با بزهکاری نوجوانان. *مجله دانشکده پزشکی اصفهان*، ۴(۱۸)، ۷۷-۸۳.
۶۱. کیانی‌مقدم، ج. (۱۳۹۶). تبیین جامعه‌شناختی اثرات ساختاری خانواده در گرایش زنان و دختران به جرایم (مورد مطالعه زنان و دختران زندانی کرمانشاه سال ۹۶-۱۳۹۵). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مؤسسه آموزش عالی البرز تهران.
۶۲. گل‌خندان، س. (۱۴۰۱). رابطه ساختار خانواده با بزهکاری اطفال و نوجوانان (مطالعه میدانی در کانون اصلاح و تربیت استان اصفهان ۱۳۹۵). *نشریه پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی*، ۳(۱۹)، ۲۰۷-۲۳۵.
۶۳. محسنی‌تیریزی، ع؛ و کریمی، ح. (۱۳۸۶). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر جرائم خشونت‌آمیز جوانان ذکور ۱۸ تا ۲۵ ساله همدانی. *نشریه پژوهش‌های مدیریت انتظامی*، ۲(۲)، ۲۳۳-۲۴۸.
۶۴. محمدخانی، ن. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر خانواده‌های چندم‌سری بر گرایش به بزهکاری در دانش‌آموزان مقاطع راهنمایی و متوسطه شهر یاسوج. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، مرکز پیام نور تهران.
۶۵. محمدیان، ع؛ تقوی، ن؛ و نصیری، ح. (۱۳۹۸). عوامل اجتماعی مؤثر بر بزهکاری دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهرستان مهاباد. *نشریه تغییرات اجتماعی-فرهنگی*، ۱۶(۱)، ۱۱۳-۱۳۰.
۶۶. معظمی، ش؛ و مهدوی، م. (۱۳۸۸). اختلال در کارکرد رشدی خانواده و بزهکاری اطفال و نوجوانان. *مجله علمی-پژوهشی تحقیقات زنان*، ۳(۱)، بهار و تابستان، ۸۵-۱۱۱.
۶۷. مهدوی، م. ح؛ و صبوری‌خسروشاهی، ح. (۱۳۸۲). بررسی ساختار توزیع قدرت در خانواده. *مطالعات زنان*، ۲، ۶۷-۲۷.
۶۸. نوری، ز. (۱۳۸۹). بررسی تأثیر خانواده نابسامان در گرایش فرزندان نوجوان به بزهکاری در شهر اهواز. *ماهنامه اصلاح و تربیت*، ۱۰(۹۶)، ۲۹-۳۶.
۶۹. نویدنیا، م؛ و عابدینی، م. (۱۳۹۱). عوامل مؤثر در پای‌بندی دینی جوانان (مطالعه موردی دانش‌آموزان مقطع پیش‌دانشگاهی شهرستان گرمسار). *فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی ایران*، ۱(۲)، ۵۵-۶۹.

۷۰. ودیعه، س؛ امیرمظاهری، ا.م؛ و صابراسماعیل، ص. (۱۳۹۰). نقش خانواده در بزهکاری نوجوانان زیر ۱۸ سال لنگرود. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.

۷۱. یعقوبی، م؛ و علمی، م. (۱۳۹۶). نقش عوامل خانوادگی و اجتماعی در بازگشت مجدد زندانیان به زندان. *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۹(۳۵)، ۷-۲۳.

72. Comanor, W. S., & Llad, P. (2002). The Impact of Income and Family Structure on Delinquency. *Journal of Applied Economics*, 5(2), 209–232.
73. Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. University of California Press.
74. Hoeve, M., Dubas, JS., & Gerris, JR. (2009). The relationship between parenting and delinquency: a meta-analysis. *J Abnorm Child Psychol*, 37(6), 749-75. doi: 10.1007/s10802-009-9310-8. PMID: 19263213; PMCID: PMC2708328.
75. Icli, T., & Coban, S. (2012). A Study on the Effects of Family and Delinquent Peers on Juvenile Delinquency in Turkey. *Advances in Applied Sociology*, 2, 66-72. doi: 10.4236/aasoci.2012.21009.
76. Juby, H., & Farrington, D. P. (2001). Disentangling The Link Between Disrupted Families and Delinquency. *The British Journal of Criminology*, 41(1), 22–40.
77. KATHIRIYA, D. (2025), The Impact of Parents Child Attachment on Juvenile Delinquency. *International Journal of Current Science*, 12(2), 1-19.
78. McLaughlin, D. (2020). *The impact of family structure and poverty on juvenile crime from 1990–2020*. (Master's thesis, Department of Criminal Justice, Penn State University, University Park, PA, United States).
79. Rathinabalan, I., & Naaraayan, S. A. (2017). Effect of family factors on juvenile delinquency. *International Journal of Contemporary Pediatrics*, 4(6), 2079–2082. <https://doi.org/10.18203/2349-3291.ijcp20174735>
80. Sachin, k. (2024). Impact Of Family Dynamics on Juvenile Delinquency: A Case Study of Observation Homes InThe National Capital Region. *Educational Administration: Theory and Practice*, 30(6), 4723-4731. Doi: 10.53555/kuey.v30i6.7979
81. Wardle, L. D. (2007). The fall of marital family stability and the rise of juvenile delinquency. *Journal of Law & Family Studies*, 10(1), 83-110.